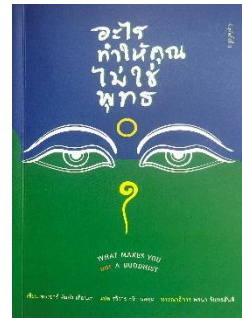

บทวิจารณ์หนังสือ

ชื่อหนังสือ : อะไรทำให้คุณไม่ใช่พุทธ

ผู้เขียน : ซองชาร์ จัมยัง เคียนเซ

ผู้วิจารณ์ : แม่ชีจิราภรณ์ ขนาดนิต

บทนำ

หนังสือเรื่อง “อะไรทำให้คุณไม่ใช่พุทธ” เขียนโดย ซองชาร์ จัมยัง เคียนเซ แปลโดย รวิวาร รวิวารสกุล ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อเดือนมิถุนายน 2556 พิมพ์แล้ว 3 ครั้ง ครั้งที่ 3 เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2565 คุณเสกสรรค์ ประเสริฐกุล เป็นผู้เขียนคำนิยม ผู้เขียน ได้แก่ ซองชาร์ จัมยัง เคียนเซ เป็นผู้อยู่ระหว่างรอยต่อของโลกสองแบบ ด้านหนึ่งท่านเป็นนักบวชชาวภูฏาน พุทธศาสนาสายวัชรยานและเป็นเจ้าอาวาสวัดของชาร์ มีการะับผิดชอบดูแลมหาวิทยาลัยของชาร์ที่มีภิกษุสงฆ์ศึกษาอยู่จำนวน 1,600 รูป วัดและมหาวิทยาลัยสงฆ์ตั้งอยู่ในถิ่นทุรกันดารของชนบทที่ห่างไกล ท่านยังมีศูนย์พุทธธรรมและปฏิบัติภavana 6 แห่งทั่วโลก มีมูลนิธิเคียนเซและ Lotus Outreach ซึ่งเป็นองค์กรที่ไม่แสวงกำไร ส่วนอีกด้านท่านมีโอกาสเดินทางไปยังที่ต่างๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศแถบตะวันตก ทั้งในอเมริกาและยุโรป รวมทั้งประเทศญี่ปุ่นและสิงคโปร์ ทำให้ท่านได้พบความแตกต่างอย่างสุดขีดในสังคมสองลักษณะ อันนำมาซึ่งการเขียนหนังสือเล่มนี้ที่ท่านได้นำเอาแก่นธรรมอันได้แก่ การนำสังขารสำคัญสี่ประการตามแนวพุทธศาสนาแบบทิเบตหรือวัชรยานหรือที่เรียกว่า ตรีธรรมสี่ ได้แก่ ความไม่เที่ยงแท้ถาวร ความทุกข์ ความว่างเปล่า และ นิพพาน มานำเสนอด้วยการเขียนที่มีบุคลิกพิเศษเฉพาะตัวที่เข้าถึงคนรุ่นใหม่ ใช้ตัวอย่างที่เจาะเข้าถึงแก่นโดยไม่รีรอ สามารถนำหลักการดำเนินชีวิตตามหลักการทางพระพุทธศาสนามาอธิบายเพื่อการประยุกต์ใช้นำเสนอผ่านตัวอย่างที่แสนจะธรรมดา แต่ทว่าทรงพลังในการเตือนใจ จนต้องหวนกลับมาถามตัวเองว่า อะไรทำให้คุณไม่ใช่พุทธ

ผู้วิจารณ์เลือกหนังสือเรื่อง “อะไรทำให้คุณไม่ใช่พุทธ” เพื่อศึกษามุมมองของผู้เขียน และเพื่อวิจารณ์เนื้อหาสาระให้เห็นถึงคุณค่าของหนังสือในด้านต่างๆ ทั้งด้านโครงสร้าง และการอธิบายเนื้อหาจากหนังสือจากการยกตัวอย่างที่ใกล้ตัวทันยุคทันสมัย เหมาะสำหรับการเป็นคู่มือแห่งการดำเนินชีวิต และนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตในปัจจุบัน

ผู้วิจารณ์ขอแนะนำเนื้อหาแต่ละบทที่มีสาระที่น่าสนใจดังนี้

บทที่ 1 การเสกสร้างขึ้นและความไม่เที่ยงแท้ถาวร ผู้เขียนเริ่มต้นบทด้วยพุทธประวัติของเจ้าชายสิทธัตถะที่พระราชบิดาพยายามปิดบังความจริงพื้นฐานของชีวิตไม่让您รู้ เพื่อหลีกเลี่ยงการตัดสินใจเป็นนักพรตตามคำทำนายของโหรหลวง แต่แล้วความจริงก็ปรากฏ สิทธัตถะได้ประจักษ์ถึงกายสังขารของมนุษย์ที่เปราะบาง เห็นความชราภาพ เห็นความตาย ทรงรู้สึกหมดหวังอย่างแท้จริงที่ตนหาได้มีพลังอำนาจที่จะปกป้องไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน บิดามารดา โยสธราและราหุล ภริยาและบุตรผู้เป็นที่รักยิ่งจากความตายอันหนีไม่พ้น ทรงมีวิธีการจัดการกับความทุกข์ประการอื่นๆ อาทิ ความยากจน ความหิวโหย หรือการขาดแคลนบ้านช่องที่อยู่อาศัย แต่ไม่อาจปกป้องใครจากความแก่และความตายได้ การได้เห็นมรรณาและชราภาพเพียงครั้งเดียว กระตุ้นให้สิทธัตถะปรารถนาที่จะเข้าถึงความจริงแท้ทั้งมวล คตินวันสำคัญคตินหนึ่งหลังงานเลี้ยงทุกคนในวังหลบลบสนิทตั้งต้องมนตร์ประหลาด พุทธศาสนิกชนเชื่อว่าการที่ทุกผู้หลักใหญ่ไปอย่างพร้อมเพรียงเกิดแต่กุศลแห่งมนุษย์ทุกรูปนาม ด้วยเป็นเหตุการณ์อันกระตุ้นเร้าและนำไปสู่การอุปธิของมหาบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ ผู้เขียนได้เปรียบเทียบว่า เราก็มียุคคล้ายกับสิทธัตถะในการแก้ปัญหาที่เผชิญในชีวิต ปฏิบัติการของเราคือการคิดว่าเราสามารถทำให้มันถูกต้อง ทั้งหมดนี้แก้ไขได้ สักวันหนึ่งเราจะมีความสุขตลอดไป สำหรับผู้คนส่วนใหญ่การจัดการหรือจัดระเบียบสิ่งต่างๆ ใหม่ คือความหมายของ “การมีชีวิต” แต่ความจริงแล้ว เรากำลังรอคอยให้ชีวิตเริ่มต้น ทำงานทุกวันเพื่ออนาคตที่สมบูรณ์แบบในวันหน้า โดยไม่ได้มองเห็นความกลับ กลายแปรเปลี่ยนของโลกและปรากฏการณ์ทั้งปวง

ลิขิตถั่งนั้งอยู่บนพอนหญ้ากษะใต้ต้นศรึมหาโพธิ์ เพื่อสืบค้นธรรมชาติของมนุษย์โดยปราศจากเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ หลังเพ่งพินิจพิจารณาเป็นเวลานาน ทรงตระหนักรู้ว่ารูปทั้งมวล รวมทั้งเนื้อหนังกระดูก อารมณ์ และการรับรู้ต่างๆ ล้วนประกอบรวมกันขึ้น ทุกสิ่งล้วนอิงอาศัยกัน คือ “สิ่งที่ประกอบด้วยเหตุปัจจัย” ทุกสิ่งดำเนินสู่การเปลี่ยนแปลงรวมตัวกัน เสื่อมสลายวนเวียนไปมาไม่จบสิ้น ไม่มีสิ่งใดเลยที่ตั้งอยู่อย่างเป็นเอกเทศ ถาวรและบริสุทธิ์ ทรงค้นพบว่า ความไม่เที่ยงไม่ได้หมายถึงความตายอย่างที่เราคิดกันทั่วไป แต่คือการเปลี่ยนแปลงไปโดยสัมพันธ์กับสิ่งอื่น และล้วนตกอยู่ใต้กฎแห่งความไม่เที่ยงทั้งสิ้น ทั้งเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยง ความตายเป็นเพียงส่วนหนึ่งของวัฏจักร และไม่มีผู้ใดไม่ตาย ฉะนั้นจึงทำให้พระองค์ไม่คาดหวังสิ่งใด จึงไม่มีความผิดหวัง เมื่อเรารู้ว่าสรรพสิ่งไม่เที่ยงแท้ถาวร เราย่อมไม่ยึดมั่นถือมั่น หากเราไม่ต้องการถือครอง เราก็ไม่คิดเรื่องการมีหรือขาดแคลน เราจึงใช้ชีวิตได้อย่างเต็มเปี่ยม การตื่นจากมายาภาพแห่งความเที่ยงของลิขิตถั่งทำให้ได้รับการขนานนามว่า “พุทธะ” หมายถึงผู้ตื่นรู้ เมื่อลิขิตถั่งมองดูใครสักคนที่เดินอยู่ แม้จะมีพลานามัยที่แข็งแรง ท่านจะเห็นผู้นั้นว่าทั้งมีชีวิตและความเสื่อมสลายไปพร้อมๆ กัน การมองเห็นทั้งสองด้านจะเป็นการเดินทางที่มหัศจรรย์ และทำให้เกิดความพึงพอใจอย่างใหญ่หลวง เพราะการมองสิ่งต่างๆ ด้วยวิถีทางเช่นนี้ทำให้สิ่งต่างๆ รอบตัวค่อยๆ จางคลาย การรับรู้ต่อปรากฏการณ์ต่างๆ แปรเปลี่ยนไป กระจำงชัดยิ่งกว่าเก่า ความไม่จริงยังยืนเป็นสิ่งที่แลเห็นได้ชัดเจน และไม่ตกเป็นทาสของการคาดคะเนต่างๆ โดยง่าย เช่น ความเชื่อที่แข็งแกร่งตายตัวทั้งทางโลกและทางธรรม ระบบคุณค่าต่างๆ หรือศรัทธาที่มุ่งมาดการระลึกฐุ่นนี้จะป้องกันไม่ให้ติดกับอยู่กับเรื่องส่วนตัว การเมือง หรือสุขเศร้าในความสัมพันธ์ สิ่งต่าง ๆ ไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมของเรอย่างสิ้นเชิง

การนำความไม่เที่ยงของลิขิตถั่งมาประยุกต์ใช้ในความสัมพันธ์นำไปสู่บรรยากาศอันน่าพึงใจ หากปราศจากความไม่เที่ยงก็จักจะไม่มีความก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่า การตระหนักได้ถึงความไม่เที่ยงคือกุญแจไขสู่อิสรภาพจากการติดกับในสถานการณ์หนึ่งชั่วกัลปาวสาน แบบแผนใดแบบแผนหนึ่ง หรืออุปนิสัยบางอย่างของเรา แต่ตัวเราเองกลับหลงลืมเวลาที่เรจะมีชีวิตเหลืออยู่ด้วยความเคยชิน ตัวเราเองกลับไปเชื่อในความจึริงยังยืน มีแนวโน้มจะเป็นพวกหลีกหลี การที่ลิขิตถั่งทรงตรัสว่า สรรพสิ่งทั้งปวงไม่เที่ยงนั้น เป็นความจริงที่เรียบง่ายและเป็นวิทยาศาสตร์ พระองค์ไม่ได้มุ่งหมายให้เป็นข่าวร้าย แต่เป็นสัจธรรมที่สามารถจะเป็นประตู่แห่งแรงบันดาลใจ ความหวัง ชัยชนะ ตลอดจนความสำเร็จ ขึ้นกับมุมมองและความเข้าใจที่มีต่อสัจธรรมนี้ ผู้เขียนได้ยกตัวอย่าง ภาวะโลกร้อนและความยากจนอันเป็นผลมาจากปัจจัยแห่งความละโมภของทุนนิยม เศรษฐกิจกรรมนี้เป็นสิ่งที่สามารถพลิกผันได้ ด้วยธรรมชาติอันไม่แน่นอนของปรากฏการณ์แห่งเหตุปัจจัย เมื่อเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิด เราก็สามารถจัดการกับมันรวมทั้งปรับเปลี่ยนเหตุและปัจจัยต่างๆ บางทีการแค่ปฏิเสธถุงพลาสติกก็อาจจะชะลอภาวะโลกร้อนออกไปได้

การตระหนักได้ถึงความไม่เสถียรของเหตุและปัจจัยทำให้เข้าใจในอำนาจของตนที่จะเปลี่ยนแปลงอุปสรรคต่างๆ และทำให้สิ่งที่เป็นไปได้เป็นจริงขึ้นได้ เราไม่เพียงแต่สามารถเปลี่ยนโลกกายภาพเท่านั้น ยังรวมถึงโลกแห่งอารมณ์ความรู้สึกของตนด้วย อาทิ การเปลี่ยนความป็นปวนสับสนเป็นความสงบ การละวางความทะเยอทะยาน เปลี่ยนความไม่เคารพตัวเองเป็นความเชื่อมั่น ด้วยการทำความดีและมีใจบุญสุนทาน เราสามารถหว่านเมล็ดแห่งสันติภาพได้ทั้งที่บ้าน กับเพื่อนบ้าน หรือประเทศข้างเคียง เราสามารถก้าวออกจากอารมณ์อันเป็นนรก เช่น การทะเลาะ การแค้น ความเกลียดชัง เกมการเมือง โดยอาศัยความรักความเมตตามาใช้แทนยาปฏิชีวนะสำหรับบำบัดความโกรธเกลียด เสรีภาพที่แท้จริงมาจากการยอมรับได้ตลอดวัฏจักร และไม่ยึดมั่นในสิ่งที่พบว่าน่าพึงพอใจ จดจำรำลึกเสมอว่าเหตุปัจจัยต่างๆ ล้วนไม่แน่นอนและสามารถเปลี่ยนแปลงได้

บทที่ 2 อารมณ์และความทุกข์ ผู้เขียนได้ย้อนไปช่วงเวลาแห่งการบำเพ็ญวิปัสสนาและการทรมานตนของเจ้าชายสิทธัตถะก่อนตรัสรู้ สิทธัตถะได้ตั้งสัจจาธิฐานไว้ว่า *แม้ร่างกายนี้จะแตกสลาย จักผุกร่อนเป็นภัสสมธุลี หากแม้ไม่พบคำตอบ เราจักไม่ลุกขึ้น* พญามารเจ้าแห่งปีศาจได้ยินคำอธิษฐานและรู้สึกได้ถึงการตัดสินใจอย่างแน่วแน่ว่าในตัวของสิทธัตถะมีศักยภาพที่จะสร้างความสำเร็จแก่อาณาจักรของตน จึงส่งบุตรผู้ดังดามทั้งห้ามาล่อลวงและยั่ววนเจ้าชาย แต่เมื่อนางเหล่านั้นเข้าใกล้เจ้าชาย ความงามก็อันตรธาน กลายเป็นหญิงแก่ ร่างกายส่งกลิ่นเหม็น สิทธัตถะไม่ยับยั้งเขยื้อนเลย ยิ่งทำให้พญามารโกรธแค้น จึงได้เรียกไพร่พล กริชาทัพพร้อมสรรพวุธทุกชนิดที่จะจินตนาการ แต่กลับต้องประหลาดใจ เมื่ออาวุธกลายเป็นฝนดอกไม้ที่ถึงเป้าหมาย พญามารจึงใช้อุบายทางการทูตเข้าไปหาเจ้าชาย เกลี้ยกล่อมให้เลิกล้มความตั้งใจ เจ้าชายตอบว่า พระองค์ได้เพียรพยายามมาหลายภพหลายชาติจึงไม่อาจเลิกได้ โดยมีแม่พระธรณีทรงเป็นพยาน สิทธัตถะ

จึงใช้มือสัมผัสพื้นดิน ผืนปฐพีสัมผัสเทือน พญามารค่อยๆ เลื่อนหายไปกลายเป็นอากาศธาตุ สติหัตถะจึงพบอิสรภาพและกลายมาเป็นพระพุทธเจ้าที่ทรงพบมรรคแห่งการดับทุกข์ที่รากเหง้าสำหรับมนุษย์ทุกคน

คำถามที่เหมาะสมสำหรับชาวพุทธ คือ “ชีวิตคืออะไร” คำตอบน่าจะเป็นว่า “ชีวิตคือลำดับของปรากฏการณ์แห่งเหตุปัจจัย ฉะนั้นจึงเป็นสิ่งไม่เที่ยง” แน่นอนนิยาม ความสุข และความทุกข์ ของสิ่งมีชีวิตชนิดต่างๆ ย่อมแตกต่างกัน เราเรียนรู้ที่จะนิยามความสุขหรือความทุกข์จากสังคมที่เราใช้ชีวิตอยู่ กฎระเบียบของสังคมคอยควบคุมว่า จะซึ่งดวงวัดความพึงพอใจของตนอย่างไร แตกต่างกันไปตามแต่ละวัฒนธรรม การอยากได้ใคร่ปรารถนาในสิ่งที่ผู้อื่นมี ปรากฏอยู่ในลักษณะวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน ในด้านหนึ่งเอเชียภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนอย่างยิ่ง อีกด้านก็มองว่ามนนาร้างเกียจและล้าสมัย จึงรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาแทบจะทุกขอบข่ายของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย ดนตรี ศิลธรรม หรือแม้แต่ระบอบการเมือง เราประยุกต์หลักการจากภายนอกหรือต่างชาติเข้ามาเพื่อให้ถึงความสุข และเอาชนะความทุกข์ ทั้งในระดับปัจเจกและวัฒนธรรม โดยลืมไปว่า หลักการนั้นมักให้ผลลัพธ์ในทางตรงกันข้าม เมื่อเราล้มเหลวที่จะปรับใช้มัน เราก็ก่อสร้างทุกข์ชุดใหม่ขึ้น ทำให้ทุกข์ต่อไป มนุษย์ครอบงำตนให้ออกไล่ล่าหาความสุขและระงับยับยั้งความทุกข์ผ่านวิธีการอันหลากหลายและเครื่องมือนับไม่ถ้วน บางครั้งเรากำลังเสาะหาความทุกข์ที่คิดว่าจนจะเกิดขึ้น เช่น การดูแลสุขภาพเชิงป้องกัน การกินวิตามิน การไปพบแพทย์เพื่อฉีดวัคซีนและตรวจเลือด ทำให้ชีสแกนตรวจดูทั่วร่างกาย หาวีธีบำบัดหรือคู่มือรักษาตนเองเพื่อไม่ให้ป่วย

สติหัตถะเพียรพยายามที่จะตัดรากเหง้าของความทุกข์ พระองค์สำรวจทุกข์ด้วยใจที่เปิดกว้าง ด้วยการพิจารณาไตร่ตรองอย่างไม่ย่อท้อ และได้ค้นพบต้นตอของมัน “อารมณ์ความรู้สึกของเรา” นั่นเองที่ก่อให้เกิดทุกข์ ตัวมันคือความทุกข์ คือความรู้สึกที่เกิดจากความเห็นแก่ตัวด้วยการยึดมั่นถือมั่นในตน สติหัตถะยังพบอีกว่า แม้อารมณ์จะดูเหมือนเป็นสิ่งที่จริง แต่มันไม่ได้มีตั้งแต่ต้น มันไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของตัวเรา อารมณ์เกิดเมื่อเหตุและปัจจัยมาบรรจบ สติหัตถะยังพบหนทางแก้ คือ “การมีสติรู้ตัว” หากเราต้องการจัดทุกข์อย่างแท้จริง เราต้องพยายามสร้างความระลึกรู้ขึ้นมา หากเราตรวจสอบอารมณ์ดูเกี่ยวกับสติหัตถะ และพยายามหาต้นสายปลายเหตุของมัน จะพบว่า มันหยั่งรากอยู่บนความเข้าใจผิด จึงบกพร่องอยู่แล้วโดยพื้นฐาน ทุกอารมณ์ความรู้สึกล้วนยืนพื้นอยู่บนอคติ แต่ละอารมณ์ล้วนมีองค์ประกอบของการตัดสิน ความเข้าใจผิดมาจากแหล่งกำเนิดอันเป็นรากเหง้าของอวิชชา นั่นคือ อุปาทานการยึดมั่นถือมั่นในตน เป็นรากเหง้าของอัตตา ซึ่งไม่ได้ดำรงอยู่จริง เราค่อยๆ ผลิตแนวความคิดเกี่ยวกับอัตตา เรามีร่างกายที่เรียกว่า “ฉัน” เราถูกปรุงแต่งให้มองแนวความคิดนี้ว่ามีความสอดคล้องและเป็นจริง สติหัตถะพบว่า ไม่อาจพบสิ่งอิสระเอกเทศใดที่เข้าข่ายอัตตาอยู่ที่ใดเลยไม่ว่าจะภายนอกหรือภายในกาย อัตตาคือความคิดที่ผิดพลาด บกพร่องโดยพื้นฐาน และไม่เคยดำรงอยู่อย่างแท้จริง หากเราตรวจสอบดู เราจะไม่พบ “ฉัน” ปรากฏอยู่ในส่วนใดเลย การยึดมั่นในความคิดผิดๆ เกี่ยวกับตัวตน คือพฤติกรรมโง่เขลาแห่งความไม่รู้ มันช่วยให้เราสับสนเผลอไป นำเราสู่ความผิดหวังและความเจ็บปวดทุกข์ชนิด

ชั่วขณะที่สติหัตถะค้นพบว่า อัตตาไม่มีอยู่จริง เขาก็พบว่า ความชั่วร้ายก็ไม่ได้ดำรงอยู่ตั้งแต่ต้น มีแต่ความไม่รู้เท่านั้น อวิชชาความไม่รู้เหล่านี้นำไปสู่ความทุกข์และความเจ็บปวดโดยตรง ผู้เขียนได้กล่าวว่า บางทีการค้นพบที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของมนุษยชาติก็คือการที่สติหัตถะประจักษ์แจ้งว่า อัตตาไม่ได้ดำรงอยู่อย่างเอกเทศ ทว่าเป็นเพียงป้ายฉลาก ฉะนั้นการยึดมั่นถือมั่นในตนจึงเป็นอวิชชา แต่การทำลายป้ายฉลากก็ไม่ใช่ว่าเรื่องง่าย ฉลากที่เขียนว่า “อัตตา” นั้นคือด่านที่สุดในบรรดาโมหะทั้งหมดยกเว้นแต่การดับทุกข์ การค้นพบอัตตาของสติหัตถะแสดงในรูปสัญลักษณ์จากเรื่องราวการปราบพญามาร พญามารได้แก่อุปาทานยึดมั่นในตัวตน เป็นปีศาจผู้ครอบครองกามภูมิ มีพลังอำนาจ ไม่เคยพ่ายแพ้ศึก ทรงพลัง หลงตน ไม่รู้จักพอ โกหก หลอกลวง ละโมบอยากได้ ความสนใจรักใคร่ ฉลาดและไร้แก่นสาร อัตตาหรือตัวตนเกิดจากเหตุปัจจัย มันไม่ดำรงอยู่อย่างเอกเทศ ทั้งยังแปรเปลี่ยนได้อย่างง่ายดาย อุปนิสัยทำให้เราอ่อนแอ ไม่อาจต้านทานอัตตา นิสสัยความเคยชินพื้นๆ ก็ยังเลิกลาย พญามารมีลูกศรวิเศษ แต่ละดอกล้วนเปี่ยมอำนาจการทำลายล้าง ดอกหนึ่งทำให้เกิดกิเลสปรารถนา อีกดอกทำให้จิตใจเศร้าหมองเฉื่อยชา ทั้งยังมีศรแห่งความทะนงตน ความผยองอวดดี ลุ่มหลงมัวเมา ศรที่ทำให้ขาดสติ เกิดความขัดแย้ง และอีกมากมาย เมื่ออ่านพระสูตรในพระพุทธศาสนา พญามารไม่ได้พ่ายแพ้ แต่ยังอาศัยอยู่ในตัวเรา คอยยิงศรพิษทิ่มแทงเราอยู่เสมอ เมื่อใดที่เราขาดสติสัมปชัญญะและยึดมั่นถือมั่นในตัวตน นั่นคือพิษของพญามาร อารมณ์ฝ่ายอกุศลจะเกิดตามมาซ้ำๆ แต่แน่นอนแผ่ซ่านไปทั่วการดำรงอยู่ของเรา ศรอีกดอกของพญามารคือความอิจฉาริษยา หนึ่งในอารมณ์ที่ชั่วร้ายที่สุด มันเกิดขึ้นอย่างไร้เหตุผล และจินตนาการสร้างเรื่องราวซึ่งบ่อนทำลายเรา ผุดพลุ่งขึ้นมาอย่างไม่รู้เนื้อรู้ตัวแบบไม่คาดฝัน

สำหรับ ความรัก ความร่าเริงเบิกบาน แรงบันดาลใจในความคิดสร้างสรรค์ การอุทิศตน ภาวะอันลุ่มลึก ความสุขสันติ เอกภาพ ความรู้สึกเติมเต็ม อาจจะเป็นสิ่งที่น่าพึงพอใจ แต่มันไม่อาจก่อเกิดขึ้นอย่างเอกเทศ สำหรับสติหัตถะสิ่งใดก็

ตามที่มีลักษณะไม่แน่นอน ไม่อาจพยากรณ์ได้คือ “ทุกข์” นิยามความทุกข์ของลัทธิเต๋าจึงกว้างใหญ่ไพศาลมีความจำเพาะเจาะจงและกระจ่างชัดเจน ความไม่พึงพอใจนี้เองนำเราไปสู่ความทุกข์ หนทางแก้ของลัทธิเต๋า คือ ให้ระลึกอารมณ์ หากรู้ได้ตั้งแต่มันเริ่มเกิดแม้เพียงเล็กน้อย จะจำกัดบทบาทของมันได้ มันจะกลายเป็นวัยรุ่นที่ถูกผู้ใหญ่กำกับดูแลคนหนึ่งเท่านั้น เหมือนมีใครบางคนกำลังจ้องมองอยู่ และอำนาจของพญามารก็อ่อนแอลง ลัทธิเต๋ามีได้บาดเจ็บจากศรพิษ เพราะระลึกได้ว่าแท้จริงมันคือมายา อารมณ์ความรู้สึกที่ทรงอำนาจของเราสามารถไร้พิษสงประดุจกลีบดอกไม้ได้เช่นกัน

บทที่ 3 สรรพสิ่งคือความว่างเปล่า สิ่งที่ลัทธิเต๋าสรรพ คือ คำสอนหรือธรรมะ ธรรมะอยู่เหนือระบบชนชั้นวรรณะ ผู้เขียนได้เล่าเรื่องของ “มิลาเรปะ” ผู้เปลี่ยนชีวิตตั้งขุนรอกในวัยเยาว์มาเป็นโยคีผู้เรียงนามที่สุดของทิเบต หลังจากที่ได้พบกับ “ธรรมาจารย์มารปะ” ที่สอนมรรคาและการดำรงชีวิตดุจเดียวกับที่ครั้งหนึ่งลัทธิเต๋าได้ทรงสอน มิลาเรปะสอนศิษย์ว่า เราสามารถฝึกฝนปฏิบัติธรรมะได้อย่างแท้จริง และสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน การปฏิบัตินั้นสำคัญยิ่งกว่าการศึกษาจากตำราเพียงอย่างเดียว ครั้งหนึ่งเมื่อ “เรซุงปะ” ลูกศิษย์ผู้เฉลียวฉลาดเดินทางมาหาไมลาเรปะ ณ ที่ราบแห้งแล้งแห่งหนึ่ง ขณะที่ทั้งสองสนทนาวิสาสะเกิดพายุลูกเห็บแรงกล้ากระหน่ำลงมาอย่างฉับพลัน มิลาเรปะมองเห็น “เขาจามรี” อยู่บนพื้น จึงเข้าไปหลบพายุด้านใน แน่นนอนเขาจามรีไม่ได้ขยายใหญ่ หรือตัวมิลาเรปะไม่ได้หดเล็ก มิลาเรปะบอกลูกศิษย์ว่า ภายในมีที่ซ่อนอันแห่งสบาย ในนี้ยังมีที่ว่างอีกมากมาย เพียงแค่ผู้เป็นศิษย์จะตระหนักรู้ธรรมชาติแห่งความว่างเท่านั้น

ลัทธิเต๋าได้ประจักษ์แจ้งในสภาวะการดำรงอยู่ ขณะเมื่อมีชัยเหนือพญามารและรีพล เขาบังเกิดความเข้าใจว่า ทุกๆ สิ่งที่เราเห็น ได้อิน รู้สึก จินตนาการ และรับรู้ว่ามีปรากฏมีนั้นเป็นเพียงความว่างเปล่า ที่เรียกว่า “ความจริง” หากวิเคราะห์แยกแยะดูจริงๆ รูปทรง เวลา พื้นที่ว่าง ทิศทางและขนาด สามารถถอดรื้อออกเป็นชิ้นๆ ได้อย่างง่ายดาย แม้กระทั่งตัวตนก็ดำรงอยู่ในระดับความสัมพันธ์เท่านั้น เหมือนภาพลวงตา การตระหนักรู้จะทำให้วงจรของความคาดหวัง ความสิ้นหวัง รวมทั้งความทุกข์สิ้นสุดลง สิ่งที่ลัทธิเต๋าสรรพเป็นการยากที่จะสั่งสอน ด้วยสิ่งที่ท่านพบในห้วงขณะแห่งอิสรภาพนั้น เป็นหนทางอันลึกซึ้ง ศานติ ไม่สุดโต่ง เต็มเต็มปรารถนาและชุ่มชื้นดุจน้ำทิพย์ เป็นเรื่องยากที่จะสั่งสอน ท่านจึงช่วยขยายนัยในการจะสอนสัตว์โลก ต้องการเพียงเสวยวิมุตติอยู่ในป่า เตือนรื้อถึงพระอินทร์และพระพรหมต้องลงมาอ่อนน้อมให้ทรงออกเทศนาสั่งสอนช่วยเหลือคนอื่นๆ ลัทธิเต๋าก็เดินทางไปเมืองสารนาถ กรุงพาราณสีเพื่อหาเพื่อนเก่า ได้แก่ โยคีทั้งหลาย ลัทธิเต๋าเข้าไปหาคนทั้งห้าอย่างปราศจากความยโส ลังเล หรือหยิ่งทงน เมื่อปราศจากสำนักถึงอิตตา ท่วงท่าของท่านจึงสง่างามสูงส่งจนปัญญาจักษียต้องยืนขึ้นต้อนรับ ลัทธิเต๋าก็ถ่ายทอดปฐมเทศนา นับเป็นสาวกกลุ่มแรก

สำหรับโลกที่ขับเคลื่อนด้วยความโลภ ความหึงผยองและนิมิตตุนี การเทศนาเรื่องสัจธรรมความว่างอย่างीलัทธิเต๋าก็อธิบายดูเปล่าประโยชน์อย่างสิ้นเชิง เพราะพวกเขาคิดอยู่กับการคิดถึงเรื่องเฉพาะหน้า และยึดติดแต่เรื่องอรรถประโยชน์ พวกเขาบางคนอาจจะยอมให้สิ่งไม่รู้เข้ามาในระบบความคิดบ้างนิดๆ หน่อยๆ เปิดพื้นที่ให้กับความเป็นไปได้เกี่ยวกับเรื่องตาทิพย์ หูทิพย์ ญาณหยั่งรู้ ฤทธิพิศวง คู่แท้และอื่นๆ แต่ส่วนใหญ่เรายังยึดถือ ดำเนินดำ ขาวเป็นขาว บนพื้นฐานวิทยาศาสตร์อยู่นั่นเอง แต่ลัทธิเต๋าก็ไม่ได้ไร้เหตุผล เขาเพียงแคื่อยืนยันว่า การคิดด้วยเหตุผลตามปกติของโลกนั้นมีขีดจำกัด พวกเราไม่สามารถทำความเข้าใจสิ่งที่อยู่นอกเหนือความสบายใจของตนได้ มันคือเป็นไปไม่ได้ที่จะคิดแบบเส้นตรงว่า “เมื่อวาน วันนี้ พรุ่งนี้” แทนที่จะบอกว่า “เวลาเป็นสิ่งสัมพันธ์” เราไม่ได้ถูกวางโปรแกรมให้คิดว่า ฉันสามารถเข้าไปในเขาจามรีได้ โดยไม่ต้องย่อขนาดหรือลดรูปร่างของตัวเอง เราไม่สามารถทำลายมโนทัศน์เรื่อง “ใหญ่” หรือ “เล็ก” ของตนได้ ในระดับจิตใต้สำนึก เราเชื่อมั่นว่า โลกดำรงอยู่อย่างแท้จริง ซึ่งส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดของเราทุกนาที่ในแต่ละวัน มีเพียงบางครั้งที่เกิดจิตสำนึกเมื่อมองกระจก พบว่า มันเพียงเป็นภาพลักษณ์ที่ปรากฏเท่านั้น เงามในกระจกไม่มีเลือดเนื้อ เงามในกระจกไม่จริง มันว่างเปล่าปราศจากธรรมชาติของการดำรงอยู่ ความเข้าใจเยี่ยงนี้จะนำเราสู่ความศึบหน้าต่อไปได้อีกไกล แต่เรากลับยอมไปถึงแค่เท่าที่จิตใจส่วนที่ใช้เหตุผลของตนอนุญาตเท่านั้น

ผู้เขียนได้เขียนความตอนหนึ่งว่า หากลัทธิเต๋านั่งอยู่ในกองประกวดมิสยูนิเวิร์ส ในสายตาของท่านที่มองเห็น คือสตรีทุกคนล้วนว่างจากความงามหรือความอัปลักษณ์ เพราะนิยาม “ที่สุด” ของลัทธิเต๋านั้นหมายถึงว่า ต้องไม่ขึ้นกับเงื่อนไขปัจจัยอันใด หากจะงามต้องงามอยู่ตลอดเวลา สำหรับพุทธปรัชญา สิ่งที่ดีที่รับรู้ได้มีอยู่ก่อนหน้าจิตที่จะเข้าไปรับรู้ การระบุคุณสมบัติของสิ่งใดว่าจริงแท้ “ที่สุด” สิ่งนั้นจักต้องไม่ประกอบขึ้นด้วยเหตุปัจจัย ไม่ใช่ผลผลิตจากจินตนาการ และต้องเป็นอิสระจากการตีความ แม้ลัทธิเต๋าก็จะรู้แจ้งเรื่องความว่าง ความว่างก็คือความว่าง ไม่ใช่การสร้างเป็นทฤษฎีสำหรับช่วยให้คนมีความสุข ความว่างมีอยู่ตลอดมา ด้วยมันไร้รูปและอยู่เหนือกาลเวลา ลัทธิเต๋าก็แนะนำให้เราตรวจสอบประสบการณ์ของตนและมองว่ามันอาจเป็นเพียงมายาการชั่วคราวช่วยมาดุจเดียวกับฝันกลางวัน เมื่อเหตุปัจจัยอันเหมาะสมมาบรรจบพบกัน สิ่ง

ใดๆ ก็ย่อมสามารถบังเกิด เมื่อปัจจัยเหล่านั้นอ่อนกำลัง สิ่งที่เราปฏิบัติที่สะดุดหยุดลง การมองประสบการณ์ในโลกดูความผันผวน สิ้นสุดพบปะว่า ความเคยชินหลงใหลในสิ่งที่ปรากฏในโลกสัมผัสและคิดว่ามันดำรงอยู่จริง นำเราเข้าสู่วัฏจักรแห่งความทุกข์ และวิตกกังวลอย่างไม่สิ้นสุด เราสามารถปลดปล่อยตัวเองเป็นอิสระได้เพียงแค่ว่าตระหนักรู้เท่านั้นว่านี่คือจินตนาการล้วนๆ ของเรา

เราสามารถรักษาความพึงใจในทุกสิ่งที่ปรากฏโดยปราศจากอุปทานยึดมั่นด้วยความเข้าใจความว่าง ทั้งยังคลายความสนใจต่อกับดักและความเชื่อทุกชนิดที่สังคมสร้างขึ้น และลึกมันทั้งไป เราจะบ่มเพาะความรู้สึกรับผิดชอบและความกรุณาขึ้น เราจึงสามารถต่อสู้เพื่อสิทธิแห่งปัจเจกของตน แต่เมื่อสถานการณ์เปลี่ยน ไม่ว่าเราจะเข้าข้างหรือต่อต้านเรา เราพร้อมจะรับมือ และจะไม่เชื่ออย่างผิดๆ ว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่คาดหวังจะเป็นจริง เราจะไม่มีติดติดกับผลประโยชน์ การขยายขอบเขตของจิตใจคือต้องไม่เลือกเฉพาะสิ่งสะดวกสบายที่เราคุ้นชิน ถ้าข้ามพ้นบรรทัดฐานต่างๆ ไม่ติดอยู่ในขอบเขตจำกัดของตรรกะสามัญ เมื่อเราสามารถข้ามพ้นขอบเขตดังกล่าว เราจะตระหนักว่าความว่างนั้นง่ายจนน่าขำ เรื่องมีลาเรปะเข้าไปหลบในเข้างามก็จะไม่น่าอัศจรรย์ไปกว่าใครสักคนสวมใส่ถุงมือเลย

บทที่ 4 นิพพานอยู่เหนือความคิด สติธัตถะได้สภาวะที่เรียกว่า “นิพพาน” คือการมีชัยชนะเหนือพญามารและข้ามสังสารวัฏไปยังอีกฟากหนึ่ง หลังจากบรรลุนิพพาน พระองค์ได้เทศนาสั่งสอนธรรมะไปทั่วภาคเหนือของอินเดียราวกับขั้วขัณมายู แต่พระองค์มิได้กลายเป็นมนุษย์อมตะ หลังช่วงชีวิตอันยาวนานแห่งการเทศนาสั่งสอน ทรงจากไป ณ สถานที่ที่เรียกว่า กุสินารา ห้วงขณะเข้าสู่นิพพานนั้นเรียกว่า “ปรินิพพาน” สำหรับสติธัตถะ นิพพานคือความสงบ จุดประสงค์ในการสอนธรรมะของสติธัตถะคือเพื่อให้ผู้คนเป็นอิสระ ความคิดเรื่องอิสรภาพของสติธัตถะไม่ใช่สิ่งที่จำกัดหรือกีดกัน มันสามารถเข้าถึงได้ในชีวิตนี้ ขึ้นอยู่กับความกล้า ปัญญา และความวิริยะอุตสาหะของบุคคล จุดประสงค์ของสติธัตถะคือปลดปล่อยความทุกข์ และช่วยให้เราตระหนักว่า ไม่มีสาเหตุแห่งทุกข์ตั้งอยู่จริงตั้งแต่แรก พวกเราสร้างมิตรและศัตรูขึ้นมาด้วยขาดสติระลึกรู้ สิ่งต่างๆ ที่เราสร้างขึ้นจึงเปลี่ยนรูปไปจนดูจริงจังและจับต้องได้ ทำให้เราพัวพันในปัญหานักเข้าไปอีก หากเราตระหนักรู้อย่างสมบูรณ์ ไม่ใช่แค่ด้วยสติปัญญาว่าทุกสิ่งทุกอย่างล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่เราสร้างขึ้นมา เราจะเป็นอิสระ การเข้าใจลึกซึ้ง นำพาเราสู่การรู้แจ้ง เมื่อเราเข้าใจสัจธรรมความจริง สามารถพัฒนาไปสู่ขั้นตอนแห่งการรู้แจ้งที่เรียกว่า “ระดับพระโพธิสัตว์” สติธัตถะได้เน้นย้ำกับสาวก ว่า จงอย่าแสวงหาความสุขและความสงบ แต่ให้มุ่งหวังจริงจังที่จะเป็นอิสระจากสังสารวัฏ เรามักจะติดอยู่กับความเพลิดเพลินหมกมุ่นหลงระเริง และพร้อมที่จะทิ้งความสุขอันหนึ่งอย่างรวดเร็ว เพื่อความสุขที่ยิ่งกว่า หากการรู้แจ้งหมายถึงการประสบแต่ความสุขแล้ว มันจะถูกทิ้งขว้างได้เมื่อมีความสุขอื่นที่ยิ่งกว่ามาแทน ความสุขจึงเป็นสมมุติฐานอันอ่อนแอสำหรับวางรากฐานชีวิต เรามักจะนึกถึงผู้รู้แจ้งตามความรู้ความเข้าใจของตนมากกว่าจะนึกถึงผู้รู้แจ้งที่มีชีวิตและหายใจอยู่ในปัจจุบัน เพราะเราคิดว่าเป็นการยากที่เราจะสามารถเคี้ยวเคี้ยวและอุทิศตนเพื่อการบรรลุธรรมซึ่งดูเหมือนอยู่ไกลเกินเอื้อม แค่ว่าเล็กน้อยหรือทำอะไรไม่ได้เลย จะอาจหาญคิดเล็กน้อยหล่นหล่นรักใคร่ มักโกรธ ได้อย่างไรเล่า หลายคนจึงคิดว่าต้องมอบหมายให้ใครสักคน อาจจะเป็นพระผู้ไถ่บาปหรือครูช่วยทำการชำระล้าง แต่ความเป็นจริงแล้ว การมองโลกในแง่ลบเช่นนั้นไม่จำเป็นเลย หากเรามีข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับสัจธรรมความจริงแห่งการพึ่งพิงอาศัย ตลอดจนวินัยเล็กน้อยสำหรับนำไปปฏิบัติ

ความรู้แจ้งอยู่เหนือความสงสัย มันคือปรากฏการณ์แห่งเหตุปัจจัยที่ไม่แน่นอน เป็นปรากฏการณ์แห่งเหตุปัจจัยที่อิงอาศัยกันและกันและสามารถยืดหยุ่นยืดหยุ่นได้ ทำให้มองเห็นธรรมชาติอันไม่เที่ยงแท้ของมัน และนำไปสู่ข้อสรุปว่าเราสามารถจัดมันออกไปได้อย่างหมดจด ธรรมชาติเดิมแท้ของเราบริสุทธิ์ผ่องแผ้วปราศจากสิ่งมัวหมองตั้งแต่แรกเริ่มที่เรียกว่า “ธรรมชาติแห่งพุทธะ” แต่ด้วยมลทินมัวหมองและอารมณ์ส่งผลกระทบนานาประการที่ติดตรึงอยู่ที่นั่นมานานแสนนานและแข็งแกร่งอย่างยิ่ง จนกลายเป็นธรรมชาติที่สองของเรา คอยแผ่เงามืดบดบังอยู่ จึงทำให้เรารู้สึกไม่มีความหวัง สำหรับผู้ที่อยู่ในมรรคาแห่งพระพุทธศาสนา อาจจะถูกความหวังขึ้นมาด้วย การตั้งความปรารถนาที่จะขจัดความมัวหมองออกไปจากตัว ถ้าหากจะพยายามเพราะรู้ว่ามันเป็นไปได้ แต่ต้องนำวิธีบำบัดรักษามาใช้เพื่อให้เหตุปัจจัยอ่อนกำลังลง หรือเสริมพลังแห่งกุศล อาทิ การบ่มเพาะความรักความกรุณาเพื่อเอาชนะความโกรธ กระตือรือร้นที่จะขจัดความมัวหมองเพราะเชื่อมั่นว่าเรามีธรรมชาติแห่งพุทธะ ความรักและความกรุณาเปรียบดังแสงที่แผ่ออกมาจากธรรมชาติแห่งพุทธะ เป็นวิธีการอันปลอดภัยสำหรับปลดปล่อยอวิชชาอย่างหมดจด การรู้แจ้งคือส่วนหนึ่งของธรรมชาติที่แท้จริงของเรา เราไม่ได้เข้าถึงการรู้แจ้งจากแหล่งอื่นนอกตัวเรา มันเป็นสิ่งที่อยู่เหนือความคิด ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยภาษา การจินตนาการถึงอารมณ์อันปราศจากมลทินและอกุศลคือก้าวแรกสำหรับการเข้าใจธรรมชาติแห่งการรู้แจ้ง

พระพุทธองค์พบว่า ศัตรูที่แท้จริงอยู่ภายในตัวเรา คือการยึดมั่นถือมั่นในอัตตา การมีชัยเหนืออุปทานยึดมั่นในตัวตนถือเป็นปฏิกิริยาอันยิ่งกว่าอิทธิปาฏิหาริย์เหนือธรรมชาติใดๆ นักวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ค้นพบสัมพันธภาพระหว่างกาลเวลาและอวกาศ แต่ลัทธิตถะพบข้อสรุปเดียวกันนี้เมื่อ 2,500 กว่าปีมาแล้ว โดยปราศจากงานวิจัยหรือการทดลองในห้องทดลองวิทยาศาสตร์มารองรับ ถือเป็นปาฏิหาริย์เช่นเดียวกัน ท่านพบว่า ทุกชีวิตล้วนบริสุทธิ์โดยธรรมชาติ ทรงออกแบบมรรคาแห่งการหลุดพ้นด้วยวิธีการร้อยพัน ตั้งแต่สิ่งเล็กๆ เช่น การจตุรปู การนั่งตัวตรง และเฝ้าดูลมหายใจ เรื่อยไปจนถึงการเพ่งนิมิตและวิปัสสนา นี่คือนวัตกรรมพิเศษของพระพุทธองค์ พระพุทธองค์ทรงตื่นจากทวิภาวะอันเกี่ยวข้อพัวพันกับมโนทัศน์ เช่นผู้รู้กับผู้ถูรู้ เป็นต้น ทรงตระหนักว่า ไม่มีสิ่งอันก่อปรด้วยเหตุปัจจัยใดอาจดำรงอยู่ได้อย่างเที่ยงแท้ถาวร และไม่มีอารมณ์ใดๆ สามารถนำเราสู่บรมสุข อารมณ์ล้วนเกิดจากอุปาทานยึดมั่นในอัตตา หาได้มีตัวตนแท้จริงไม่ ไม่มีปรากฏการณ์จริงแท้ดำรงให้เราสัมผัสได้ ทรงรู้ว่า การรู้แจ้งอยู่เหนือความคิดที่เรียกว่า “ปัญญานาถแห่งพุทธะ” คือการระลึกรู้ในสิ่งจะอย่างถ้วนทั่ว ทรงถูกขนานนามว่า สัพพัญญู หมายถึง บุคคลซึ่งปราศจาก “ความไม่รู้” และปลอดอวิชชา พระพุทธเจ้าทรงก้าวล่วงไปอีกขั้นหนึ่ง และชี้ให้เห็นสัจธรรมความจริงของจิตใจอันตื่นรู้แก่ชนทั้งหลาย เพื่อจะได้ตัดวัฏจักรแห่งทุกข์ให้ขาด ด้วยพระเมตตา นี่ พระองค์จึงเป็นที่เคารพบูชาอย่างสูงสุด ขณะที่ลัทธิตถะตรัสรู้ ท่านไม่ได้ทำให้กาลเวลาหยุดนิ่งหรือไปถึงจุดสิ้นสุดของกาลเวลา ท่านไม่ถูกย้อมด้วยมโนทัศน์เรื่องกาลเวลาอีกต่อไป ท่านได้ขึ้นอยู่เหนือแนวคิดทุกประการเกี่ยวกับกาลและเทศะอย่างบริบูรณ์ ทรงยุติการแบ่งแยกแบบทวีลักษณ์ทางอารมณ์อันซับซ้อนจนหมดสิ้น การได้ยินสักแต่ว่าเป็นเสียง หากเราไม่ยอมตนต่อคำชม หรือพ่ายแพ้ต่อคำวิจารณ์ เราจะมีพลังอย่างเหลือเชื่อและจะเป็นอิสระอย่างวิเศษ เราจะสามารถฝึก “ช่างหัวมัน” ได้สำเร็จ ทำให้สามารถชื่นชมกับสิ่งที่มีในปัจจุบันขณะ คำที่ใช้อุปมาถึงความรู้แจ้งได้ใกล้เคียงที่สุด คือ “อิสรภาพ” พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน ปรัชญาปารมิตาสูตว่า ทุกปรากฏการณ์ล้วนเป็นประจวบความผันหรือมายาภาพ กระทั่งการรู้แจ้งก็เป็นความผันและมายาการเช่นกัน การรู้แจ้งคือผลจากการหมดสิ้นมลทินมัวหมอง และการหมดไปของยาต่านเครื่องเศร้าหมอง และสุดท้ายเราต้องทิ้งมรรคาแห่งการรู้แจ้ง *เมื่อใดก็ตามที่คุณยังนิยามตนว่าเป็นพุทธศาสนิกชน เมื่อนั้นคุณก็ยังไม่ใช่พุทธะ*

บทวิจารณ์

หนังสือเล่มนี้ มีความน่าสนใจตั้งแต่ชื่อเรื่องที่ใช่ ชื่อหนังสือ “อะไรทำให้คุณไม่ใช่พุทธ” ผู้เขียนใช้คำว่า “พุทธ” ทำให้เข้าใจว่า หมายถึง พุทธศาสนาแบบดั้งเดิมไม่ได้แบ่งแยกนิกาย เป็นพุทธในวงกว้าง ไม่ได้ระบุชัดเจนในชื่อเรื่องว่าเป็น “พุทธ” นิกายใด ต่อเมื่อได้อ่านจึงทราบว่า เป็นพุทธนิกายวัชรยาน ผู้วิจารณ์มองว่า การตั้งคำถามว่า อะไรทำให้คุณไม่ใช่พุทธ มองได้ 2 แง่ แง่ที่หนึ่งเหมือนกับต้องการเชิญชวนให้ผู้อ่านเข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนาและเปลี่ยนมานับถือศาสนาพุทธ ซึ่งผู้เขียนได้เขียนไว้ชัดเจนในบทสรุปว่า *จำเป็นอย่างยิ่งที่จะพึงเข้าใจในฐานะพุทธศาสนิกชน คุณไม่ได้มีภารกิจในการทำให้ชาวโลกหันมานับถือศาสนาพุทธ* (หน้า 207) จึงมาถึงแง่ที่สอง คือ ชื่อเรื่องกระตุ้นความคึกคักขึ้น ยั่วให้เกิดความอยากรู้ว่า ทั้งยังเชิญชวนให้หันมาสำรวจตนเอง ผ่านการยกตัวอย่างที่เป็นความจริงที่เกิดขึ้นรอบๆ ตัวและเกิดในชีวิตประจำวัน เป็นเรื่องที่แสนธรรมดา ที่สามารถนำมาเปรียบเทียบเปรียบเทียบจนต้องหันกลับมาสำรวจตรวจตราตัวเองว่า อะไรทำให้เราไม่ใช่พุทธ

ผู้วิจารณ์เห็นด้วยกับการจัดลำดับเนื้อหาของผู้เขียน ที่กล่าวถึงสังขารสภาวะประการในพุทธศาสนาแบบทิเบตหรือวัชรยาน หรือดราธรรมสี่ ได้แก่ ความไม่เที่ยง ความทุกข์ ความว่าง และนิพพาน ขณะที่พุทธศาสนาแบบเถรวาทสรุปรวมไว้ 3 ประการคือ กฏไตรลักษณ์ ได้แก่ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา โดยมีจุดเริ่มต้นและจุดอ้างอิงสุดท้าย คือ การเห็นชอบ (Right View) ซึ่งเป็นแก่นกลางของทุกศาสนา สังขารนี้เปรียบเทียบได้กับบาทที่สามที่ช่วยให้เข้าใจโลกภายใน ผู้เขียนได้พยายามเขียนให้ผู้อ่านเห็นลึกลงไปถึงพื้นฐานของพุทธทัศนะ สร้างทัศนคติของพุทธศาสนา สื่อคำสอนของพุทธศาสนาผ่านการเล่าเรื่องที่เกี่ยวข้อกับเจ้าชายสิทธัตถะ มุมมองที่เจ้าชายค้นพบคำสอนที่เป็นสังขารสำคัญสี่ประการตามแนวคิดพุทธศาสนาแบบวัชรยาน ด้วยความที่ผู้เขียนเป็นผู้อยู่ระหว่างรอยต่อของโลกสองแบบ คือ โลกเก่าแบบจารีตและโลกใหม่แบบวัตถุนิยมอันสุดโต่ง จึงได้งานเขียนที่มีบุคลิกพิเศษเฉพาะตัว สามารถเข้าถึงคนรุ่นใหม่ด้วยภาษาที่ร่วมสมัยและตัวอย่างที่ใกล้ตัวยกมาประกอบอย่างทันยุคทันเหตุการณ์ ทำให้ไม่น่าเบื่อ โดยพยายามอธิบาย ขยายความยกตัวอย่างพฤติกรรมคนในยุคปัจจุบันพร้อมแง่มุมคิดมุมมองต่างๆ ไว้อย่างลงตัว เพื่อให้เป็นคำสอนที่เข้าใจได้ง่าย น่าสนใจ ชวนให้อ่าน เพราะตัวอย่างที่ยกมาเปรียบเทียบกับแก่นธรรมที่ลุ่มลึก ธรรมด้าเข้าใจง่าย เหมาะสำหรับสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์ ทั้งยังนำผู้อ่านให้เข้าสู่ความลุ่มลึกโดยไม่รู้ตัว และมีความเป็นกัลยาณมิตร เหมาะกับชาวพุทธไม่เลือกนิกาย ที่จะได้อ่านและศึกษาให้เข้าใจ หนังสือเล่มนี้จึงสามารถอธิบายเนื้อหาในเรื่องที่ยากจะเข้าใจได้ง่าย ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ชัดเจนขึ้น ก่อเกิดความรู้ใหม่ สามารถนำไปใช้

ประโยชน์ได้ในการดำเนินชีวิตและเชื่อเชิญให้ผู้อ่านน้อมนำคำสอนเพื่อนำไปปฏิบัติ เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ประโยชน์ต่อผู้อื่น และประโยชน์ต่อส่วนรวม

การแบ่งเนื้อหาและลำดับการนำเสนอลงตัวเป็นขั้นตอนชัดเจน “อะไรทำให้คุณไม่ใช่พุทธ” นอกจากงานเขียนที่นำมาถ่ายทอดแก่นธรรมของพุทธศาสนาแบบตัดเปลือกนอกทิ้งทั้งหมดแล้ว ผู้เขียนยังเฉลยวิธีการอันสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้ได้มรรคผล การบอกเล่าเรื่องราวด้วยภาษาในชีวิตประจำวันผ่านปัญญาญาณที่เจ้าชายสิทธัตถะได้ตรัสรู้และนำมาเทศนาสั่งสอน ลำดับขั้นตอนของเนื้อหาและอธิบายคำสอนที่ทรงแสดงไว้ตามปรากฏการณ์ของเหตุปัจจัย แสดงเป็นบทๆ สืบบทที่สอดคล้องกัน มีความร้อยรัด สืบต่อเนื่องกันจากบทแรกถึงบทสุดท้าย

สำหรับรูปแบบการนำเสนอ ผู้วิจารณ์พบว่า ผู้เขียนใช้ลีลาการเขียนที่นำเสนอด้วยการเล่าเรื่อง โดยเฉพาะพุทธประวัติ ด้วยการบอกเล่าเรื่องราวของพระพุทธเจ้าที่ทำให้เข้าใจถึงความเป็นปุณฺณที่แท้จริงของพระองค์ โดยใช้คำเรียกแทนพระพุทธเจ้าอย่างธรรมดาสามัญว่า สิทธัตถะ เพื่อแสดงให้เห็นว่า ความเป็นพุทธศาสนาแตกต่างจากความเชื่อทั่วไปว่า พระพุทธเจ้าไม่ใช่ “พระเจ้า” ท่านคือมนุษย์ธรรมดาที่ชื่อเจ้าชายสิทธัตถะ ดังนั้นในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนจะใช้ชื่อสิทธัตถะกับพระพุทธเจ้าสลับไปมา เพื่อให้ผู้อ่านระลึกว่า พระพุทธเจ้าเป็นเพียงมนุษย์ปุณฺณ ไม่แตกต่างจากเราเลย มีเลือดเนื้อ มีสุข มีทุกข์เหมือนเราทุกอย่าง แต่ด้วยการอุทิศตนจึงได้กลายมาเป็นพระพุทธเจ้า ซึ่งทำให้สามารถลดช่องว่างในความเป็นมนุษย์ปุณฺณ เป็นกำลังใจในการประพฤติปฏิบัติตนของมนุษย์ทุกคนเพื่อนำตนออกจากทุกข์และเป็นอิสระเฉกเช่นเดียวกับพระองค์ผู้เป็นพระบรมครู การต่อสู้กับพญามารที่เป็นตัวแทนของอุปาทานความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนที่สิทธัตถะค้นพบ ได้แก่รากเหง้าของทุกข์ และชี้หนทางที่ทำให้หลุดจากทุกข์ ทำให้เมื่อได้อ่านแล้วเกิดศรัทธาและอยากอุทิศตน เพื่อปฏิบัติตนเข้าสู่สัจจะด้วยปัญญาที่ถูกปลุกเร้าด้วยตรารธรรมสี่

ผู้วิจารณ์ไม่เห็นด้วยกับการพยายามของผู้เขียนในการลงรายละเอียดและตัวอย่างประกอบที่มากเกินไปเพื่ออธิบายความยากของธรรมะและเนื้อหาที่เป็นธรรมะที่จัดเป็นกระดูกสันหลังของพุทธศาสนา เป็น “สัจจะ” เป็นข้อเท็จจริง ผู้เขียนจึงได้อธิบายความหมายไว้หลากหลาย ใช้การอุปมาอุปไมย นิทานประกอบ ตัวอย่างที่ทันสมัย พยายามให้ผู้อ่านเห็นและเกิดความเข้าใจได้ชัดเจน เกิดความกระจ่าง จึงทำให้มีรายละเอียดบางอย่างมากเกินไป ลงรายละเอียดและเนื้อหาวนเวียนไปมา ประกอบกับการพิมพ์ด้วยรูปเล่มขนาดพ็อกเก็ตบุ๊ก (ขนาดเอห้า – A5) จำนวน 215 หน้า และใช้ตัวหนังสือขนาดค่อนข้างเล็ก ทำให้ค่อนข้างเป็นอุปสรรคต่อการอ่าน

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจารณ์เล็งเห็นว่า ท่านเขียนได้สร้างแรงจูงใจในการดำเนินชีวิต การปฏิบัติเพื่อความเป็นอิสระเพื่อออกจากกองทุกข์ เพื่อนิพพาน อันเป็นประโยชน์สูงสุดของชีวิต ทั้งได้หยิบยื่นเนื้อหาที่ตรงประเด็นแก่ผู้อ่าน ตั้งแต่ต้นเหตุและลงท้ายด้วยทางออกที่พระพุทธเจ้าท่านทรงสั่งสอน ถือได้ว่า เป็นการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ผู้อ่านหนังสือเล่มนี้เป็นอย่างยิ่ง

ความสรุป

ผู้เขียนหนังสือเรื่อง “อะไรทำให้คุณไม่ใช่พุทธ” ได้เชิญชวนให้ผู้อ่านวิเคราะห์สิ่งที่พบในหนังสือเล่มนี้ คือ ธรรมทั้งสี่ประการที่มีที่มาจากแนวคิดฝ่ายมหายาน-วัชรยาน พอสรุปได้ว่า หากคุณไม่สามารถยอมรับได้ว่าสิ่งอันประกอบด้วยเหตุปัจจัยทั้งหลายทั้งปวงนั้นไม่เที่ยงและเชื่อว่ามีสสารถาวรหรือมนัสสภาวะใดที่เที่ยงแท้ถาวรแล้วคุณก็ไม่ใช่พุทธ หากคุณไม่สามารถยอมรับได้ว่าทุกอารมณ์ความรู้สึกคือทุกข์ หรือเชื่อว่ามีบางอารมณ์ที่น่าเพลิดเพลินยินดีอยู่จริงคุณก็ไม่ใช่พุทธ หากคุณไม่สามารถยอมรับได้ว่าทุกปรากฏการณ์ล้วนว่างเปล่าและเป็นมายา หากคุณเชื่อว่ามีบางสิ่งดำรงอยู่ได้ด้วยตัวมันเอง เช่นนั้นคุณก็ไม่ใช่พุทธ และหากคุณคิดว่าการรู้แจ้งอยู่ภายใต้ขอบข่ายของกาลเทศะและพลังคุณก็ไม่ใช่พุทธ

แล้วอะไรที่ทำให้คุณเป็นพุทธ การที่คุณมีตรารธรรมสี่อย่างต่อเนื่องไม่มีสิ้นสุดอยู่ในความคิดจิตใจของคุณจนเป็นอัตโนมติ ซึ่งได้มาด้วยการฝึกตน มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐเพราะฝึกได้ พุทธศาสนาใช้หลักการฝึก ด้วยการเป็น “พุทธศาสนิกชน ผู้ปฏิบัติภาวนา” และเราจะต้องพัฒนาได้จึงต้องเกิดปัญญาเห็นความจริงนั้น เห็นถึงหลักการแห่งความไม่เที่ยง ว่าความทุกข์เกิดจากอารมณ์ความรู้สึก ว่าปรากฏการณ์ต่างๆ ไม่ดำรงอยู่แท้จริง และนิพพานอยู่เหนือความคิด ผู้เขียนกล้าที่จะกล่าวว่า ใครก็ตามที่ยอมรับตรารธรรมสี่ แม้ไม่ได้ผ่านคำสอนของพระพุทธองค์ หรือแม้แต่ไม่เคยได้ยินชื่อพระพุทธเจ้า ก็ถือว่าเป็นผู้เดินบนมรรคาเดียวกับพระองค์

ผู้วิจารณ์ พบว่า ผู้เขียนไม่ได้มีความประสงค์ที่จะให้หนังสือเล่มนี้ หรือผู้อ่านหนังสือเล่มนี้เป็นการเผยแผ่พุทธศาสนา ปัจจุบันพุทธศาสนาเจริญในโลกตะวันตก พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่า วินัยและวิธีการต่างๆ ของพระองค์นั้น สามารถปรับเปลี่ยนได้เพื่อให้สอดคล้องกับกาลเทศะ เว้นเพียงสิ่งจะทั้งสี่ที่ไม่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนหรือทำให้ทันสมัย เพราะบริสุทธิ์หลังจากอยู่รอดมาได้ 2,500 ปี จากต้นโพธิ์ในตอนกลางของอินเดียมาถึงจัตุรัสไทมส์แควร์แห่งนครนิวยอร์ก ขอเพียงเรามีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสัจธรรมความจริงแห่งการพึ่งพิงอาศัย และมีวินัยเล็กน้อย ก็สามารถนำเราสู่การปฏิบัติเพื่อการออกจากทุกข์ได้

เอกสารอ้างอิง

ซองซาร์ จัมยัง เคียนเซ. (2565). อะไรทำให้คุณไม่ใช่พุทธ. กรุงเทพมหานคร: บริษัทภาพพิมพ์.